

De Nederlandse Purperreiger in 1985

H. van der Kooij

De vorige verslagen (Het Vogeljaar 31 (4) 169-176: en 32 (6) : 307-316) laten zien dat de Nederlandse purperreigerpopulatie na 1979 elk jaar kleiner is geworden. Als hoofdoorzaak van deze constante achteruitgang is genoemd de droogte in de overwinteringsgebieden in tropisch West-Afrika.

Dit verslag geeft helaas het zelfde beeld: ook in 1985 was het aantal broedparen in ons land kleiner dan in het voorafgaande jaar. Als het aantal broedparen van 1979, toen er circa 700 paren waren, op 100 paren wordt gesteld dan spreken de indices een duidelijke taal:

1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
100	91	79	73	51	43	36

De gemiddelde afname per jaar over de periode 1979 tot en met 1985 is 15,5%.

Blijkbaar is ook het overwinteringsseizoen 1984/1985 droog geweest. Helaas zijn hier nog geen gegevens over bekend en zal dit facet in dit verslag niet ter sprake komen.

Wat de aantalsgegevens betreft, het is niet doenlijk om elke correctie in de aantallen in de tekst apart te vermelden. De meest recente tabel bevat de nauwkeurigste aantallen.

Friesland

De belangrijkste kolonie van deze provincie bevindt zich in de Oude Venen (Alde Feanen). Het is tevens de meest noordelijke kolonie van Europa. De Purperreigers broeden vooral in oude wilgen (2 à 5 m boven de grond), die zich midden in een hoog opgaand elzen-

broekbos bevinden (U.G. Hosper, It Fryske Gea). In 1984 en in 1985 telde men respectievelijk zeven en vijf nesten. Het aantal paren is geschat op respectievelijk tien en acht.

Overijssel

In het vorige verslag moest worden vermeld dat er van het Zwarte Meer niets bekend was. Dit is nu anders. In 1984 en in 1985 is deze kolonie geïnventariseerd en het is de bedoeling

	1983	1984	1985
Friesland			
Oude Venen	ca 20	ca 10	ca 8
De Deelen	?	8	7
Rottige Meenthe } Brandemeer	?	5	3
Overijssel			
Weerribben	ca 22	ca 28	ca 17 ¹⁾
De Wieden	ca 30	ca 15	ca 15 ¹⁾
Zwarte Meer	n.g.	ca 35	20
Noord-Holland			
Naardermeer	44/46	29/30	12/15
Utrecht			
Tienhovensche Plassen	1	1	2
Botshol	7	2	1
Loosdrecht	5	0	0
Westbroekse Zodden	ca 6	0	?
Maarsse	0	0	0
Zuid-Holland			
Nieuwkoop	132	103	102
Ameide	10	42	36
Kinderdijk	7	4	4/5
Leerdam	22	n.g.	15
Flevopolders			
Oostvaardersplassen	?	2/3	2/3
TOTAAL	ca 360	ca 300	ca 250

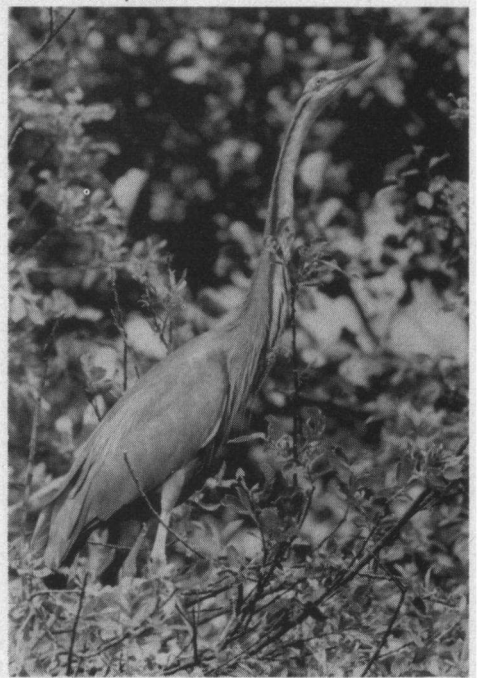
n.g. = niet geteld

? = geen gegevens bekend

0 = 0 broedparen

1) = maximaal 20 paren

De populatie Purperreigers in ons land neemt met gemiddeld 15,5% per jaar af.
Foto: C.J.A. Wijnaendts.

dat Staatsbosbeheer, dat dit reservaat onder zijn beheer heeft, dit voortaan jaarlijks zal doen.

In 1984 is het Zwarte Meer door Tea Lande-rink (Staatsbosbeheer), Jeroen Bredenbeek (Staatsbosbeheer), de opzichter van het re-servaat de heer W. Wildeboer en schrijver de-zes bezocht. Na diverse malen verdwaald te zijn in het ruim twee meter hoge riet werd de kolonie gevonden. De nesten lagen dicht bij elkaar in waterrietland, in overjarig riet. Ze la-gen veelal op een hoogte van $\frac{1}{2}$ à $1\frac{1}{2}$ meter en bestonden uit een platform van geknakt oud en jong riet. Onder het welluidende 'ge-pingel' van Baardmannetjes werden 32 nesten geteld. Landelijk gezien een fraai aan-tal. De kolonie is moeilijk te bereiken. Water-recreanten, als surfers en anderen, kunnen haar niet verstoren. Een factor die wel een bedreiging vormt voor deze kolonie, is hoge waterstand. In juni 1984 was de waterstand erg hoog geweest, namelijk circa 70 cm bo-ven het normale niveau (mondelinge medede-ling Wildeboer). Dit hoge water heeft waar-schijnlijk de dood van diverse jongen veroor-zaakt en enkele bodemnesten doen verloren gaan. Er werden tien dode jongen gevonden. Dit is veel vergeleken met gegevens uit de ko-lonies bij Nieuwkoop en Noorden.

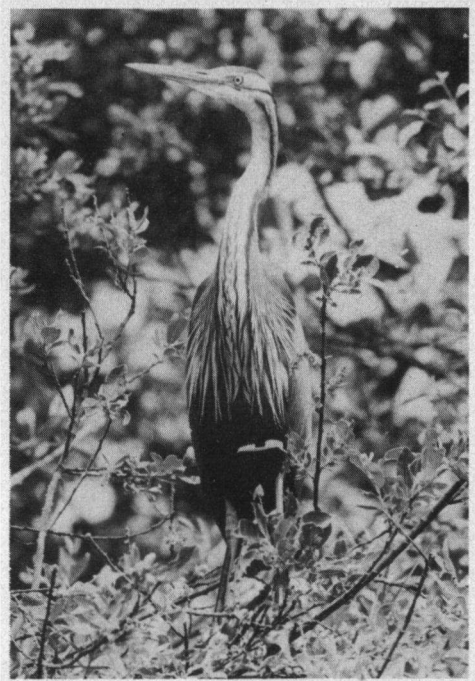
Als totaal is voor het Zwarte Meer 35 paren opgegeven daar er ook enkele paren ver-spreid broedden in de westelijke rietlanden ten noorden van het Kampereiland (monde-linge mededeling A. Corporaal, Staatsbosbe-heer).

De twintig nesten van 1985 lagen op de zelfde plaats. Het aantal nesten was veel lager, ge-lukkig waren de broedresultaten beter (T. Lenderink, Staatsbosbeheer). Er is niets be-kend over broeden in de rietlanden ten noor-den van het Kampereiland.

Is de kolonie in het Zwarte Meer ten opzichte van 1984 sterk achteruitgegaan, voor **De Wie-den** geldt dit niet. De Purperreiger broedt in dit uitgestrekte gebied erg verspreid. In 1984 werden vier nederzettingen gelokaliseerd en er werden negen nesten gevonden. Het aan-tal paren is op ongeveer vijftien geschat. In 1985 waren er waarschijnlijk vijf lokaties en naar schatting in totaal zeker niet minder broedparen dan in 1984 (R. Veldkamp).

De derde kolonie in Noordwest-Overijssel ligt in de **Weerribben**. De Purperreiger broedt ook hier erg verspreid. In 1983 waren er tien klei-ne nederzettingen van maximaal vijf paren, er werden zestien nesten gevonden. Op grond van de nestvondsten en op grond van opvlie-gende vogels is het aantal paren op 20 à 24 geschat.

In 1984 bedroeg het aantal kleine nederzet-

De Purperreiger is waarschijnlijk weer broedvogel in de Oostvaardersplassen.
Foto: C.J.A. Wijnaendts.

tingen (maximaal vijf paren) elf, er werden achttien nesten gezien en het aantal paren is op 24 à 31 geschat.

In 1985 was het aantal broedparen lager, naar schatting slechts zeventien (vijftien nestvondsten). Alle nesten lagen in riet/lis-doddevelden (S. Bakker en D. Woets).

Uit de vermelde koloniegegevens blijkt dat de Kop van Overijssel in 1984 circa 78 en in 1985 circa 52 broedparen herbergde. Dit is onge-veer 25% van de Nederlandse populatie. In de jaren zeventig broedden hier vaak min-stens 150 en soms meer dan 200 paren, dit is ook ruim 20% van het totaal. De achteruit-gang in Noordwest-Overijssel is groot, maar niet groter dan in de rest van Nederland.

Noord-Holland

In deze provincie is het **Naardermeer** van-ouds het gebied voor Purperreigers. Er zijn in deze eeuw zelfs jaren geweest met wel drie-honderd nesten, groepsgewijze verspreid door het hele meer (Thijssse 1942).

Op 26 juni 1984 werden vanuit het vliegtuig nog 29 à 30 nesten geteld. Het jaar 1985 over-treft echter de somberste verwachtingen: op 3 mei telden Poorter & Van Ingen vijftien nesten, terwijl de inventarisatie in de tweede helft van juni twaalf bezette nesten en twee lege (onduidelijke) nesten opleverde (Van In-gen, Natuurmonumenten). Daar mogelijk nog

Tabel 2. De procentuele afname van het aantal paren van belangrijke Nederlandse broedgebieden in 1985 ten opzichte van het gemiddelde van de jaren 1971 tot en met 1979.

Kolonie / gebied	1971 t/m 1979	1985	afname in %
Noordwest-Overijssel	(150)*	circa 52	65
Nieuwkoop	255	102	60
Vechtplassengebied	192	13/16	92
waaronder gerekend worden:			
Maarsse	104	0	
Botshol	8	1	
Naardermeer	circa 80	12/15	

* = globale schatting van het aantal broedparen in 1975, een gemiddelde over de periode 1971 tot en met 1979 is niet te berekenen.

een paar bij de Lepelaars heeft gebroed (Van Ingen) is het aantal paren op 12 à 15 gesteld. Het Naardermeer is volgend jaar tachtig jaar reservaat. Het minimumrecord van ruim tien broedparen van de Purperreiger in dit zo lang beschermde gebied illustreert de noodzakelijkheid van internationale natuurbescherming.

Het Utrechts-Vechtplassengebied

In dit gebied broeden vrijwel geen Purperreigers meer! De achteruitgang in dit gebied is veel groter dan in de rest van Nederland (zie tabel 2).

De vermindering voor het gehele Vechtplassengebied, dit is inclusief het Naardermeer, bedraagt ruim 90%. De kolonies in het Nieuwkoopse plassenengebied en in de Kop van Overijssel zijn met ongeveer 60 à 70% gereduceerd. De oorzaak van dit opmerkelijke verschil is niet helemaal duidelijk. Het is geen kwestie van voedselaanbod want de voedselgebieden rond de kolonies in het Utrechts-Vechtplassengebied hebben het laatste decennium geen grote wijzigingen ondergaan (mondelijke mededeling G. van Dijk, Staatsbosbeheer).

Zuid-Holland

Het is frappant dat in de provincie Utrecht de Purperreiger in 1985 ten opzichte van 1984 zo sterk is achteruitgegaan en er nauwelijks meer broedt, terwijl in de provincie Zuid-Holland het aantal broedparen vrijwel constant is gebleven!

Het belangrijkste Nederlandse broedgebied is het Nieuwkoopse plassenengebied. In 1984 herbergde De Pot 70 en de kolonie bij de Koeiensloot 33 nesten. In 1985 was de kolonie in De Pot ten opzichte van 1984 iets afgenomen en die bij de Koeiensloot iets toegenomen. Het aantal paren bedroeg respectievelijk 65 en 37 (F. Alta, Natuurmonumenten). De kolonie in de Zouweboezem bij Ameide telde in de jaren 1984 en 1985 na het dieptepunt van 1983, een opmerkelijk aantal Purperreigers (R.F. den Breejen, Het Zuidhollands Landschap). Wat het dieptepunt van 1983 betreft hierover moet nog worden opgemerkt dat op 12 mei 1983 een perceel overjarig riet gemaaid werd met een motormaaaimachine. Dit perceel grensde aan een perceel overjarig rietland, dat eigendom is van het Zuidhollands Landschap en waar de Purper-

Gegevens uit de overwinteringsgebieden in tropisch West-Afrika inzake de droogte aldaar zijn nog niet bekend.

Foto: C.J.A. Wijnandts.

Enkele kolonies gaan nauwelijks achteruit, andere daarentegen slinken sterk.

Foto: C.J.A. Wijnaendts.

reigers nestelden. Toen men het perceel maaide stuitte men op een purperreigernest met eieren (schriftelijke mededeling W. Jongejan)! Het is waarschijnlijk dat deze verstoring in het begin van de broedtijd en het door het maaien structureel wijzigen van de vegetatie bij de kolonie, in sterke mate het opvallend geringe aantal paren hebben veroorzaakt. Gelukkig deden zich de afgelopen twee jaren geen problemen voor rond deze kolonie, in beide jaren broedden er ongeveer veertig paren, relatief een hoog aantal. Zulke maaitoestanden mogen zich natuurlijk niet meer voordoen. Zonder meer moet in de Zouweboezem het belang van de Purperreiger prevaleren boven het belang van de rietteler. De derde belangrijke kolonie in Zuid-Holland is die bij **Leerdam**. Helaas is deze kolonie in 1984 niet geteld, maar in 1985 herbergde het reservaat langs de Nieuwe Zuider Lingedijk even veel en misschien zelfs meer paren dan het Naardermeer.

Zuidelijk Flevoland

Na jarenlange afwezigheid heeft de Purperreiger waarschijnlijk weer met enkele paren in de Oostvaardersplassen gebroed. In 1985 zijn geen nesten gezocht 'maar vermoedelijk hebben ze weer tussen de Blauwe Reigers gebroed op het zogenaamde 'Stort in de

Hoekplas' nabij de Knardijk' (schriftelijke mededeling M.R. van Eerden, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders).

Samenvatting

De grootte van de Nederlandse purperreigerpopulatie voor de jaren 1984 en 1985 is op respectievelijk circa 250 paren geschat. De dalende lijn van na 1979 zet zich nog steeds voort. De laatste twee jaren is de populatie jaarlijks met 16,7% verminderd.

De verdeling van de populatie over de verschillende kolonies is opmerkelijk. Er zijn kolonies die in 1985 niet of nauwelijks zijn achteruitgegaan. Dit geldt voor De Wieden, Nieuwkoop en Ameide. Andere kolonies daarentegen zijn sterk verminderd, zoals de Weerribben, het Zwarte Meer en vooral het Naardermeer.

Ten opzichte van de koloniegemiddelden over de periode 1971 tot en met 1979 valt op dat in de Kop van Overijssel en in het Nieuwkoopse plassengebied de aantallen met 60 à 70% zijn gereduceerd, terwijl in het Vechtplassengebied deze reductie meer dan 90% bedraagt.

Tot slot

Iedereen die heeft meegewerkt aan het inventariseren en verzamelen van purperreigergegevens, wordt bedankt. Correcties, op- en aanmerkingen zijn van harte welkom.

■ Ir. H. van der Kooij, Nassaulaan 9, 4041 CE Kesteren.

LITTERATUUR:

Thijssen, J.P. (1942): Het Vogeljaar. Nederlandsche vogels in hun leven geschetst. Vijfde druk.